

YAZANLARIN OKUMA KÜLTÜRÜ

KİMİ OKUDULAR, NASIL YAZDILAR?

EDİTÖR

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0324
Edebiyat: 075

YAZANLARIN OKUMA KùLTÜRÜ
KİMİ OKUDULAR, NASIL YAZDILAR?
EDİTÖR
MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

Yayın Danışmanı
Ekrem Demirli

Proje Editörü ve Son Okuma
Ömer Uzunağaç

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

VakıfBank Kùltür Yayınları
İnkılap Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No: 7/A1 – Kat 13
34768 Ümraniye / İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2024

ISBN 978-625-6647-42-8

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
İmak Ofset Basım Yayın A.Ş.
Akçaburgaz Mh. 137. Sk. No:12
34522 Esenyurt / İstanbul / Türkiye
Tel: +90 444 62 18
Sertifika No: 71320

1. Baskı: Ekim 2024

YAZANLARIN OKUMA KÜLTÜRÜ

KİMİ OKUDULAR, NASIL YAZDILAR?

EDİTÖR

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU

ASLIYÜKSEK

İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi ve Tarih bölümlerinden 2006'da mezun oldu. 2009'da Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladı. Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki yüksek lisansını İstanbul Üniversitesinde 2010'da, Bilgi ve Belge Yönetimi alanındaki doktorasını Marmara Üniversitesinde 2015'te tamamladı. 2022'de doçent oldu. Edinburg Üniversitesi'nde araştırmalar yaptı. Okuma kültürü, dijital kültür, kütüphanecilik ve çocuk edebiyatı konularında çalışan Karagözoğlu-Aslıyüksek, Türk Dili ve Edebiyatı alanındaki ikinci doktorasına devam etmektedir. Hâlen Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yayımlanan kitaplarından başlıcaları şunlardır: *Dijital Kültür Ortamında Bilgi Hizmetleri ve Kütüphaneciler* (2017), *Okuma Kültürü ve Kütüphaneler* (2021), *Türk Edebiyatında Kitap, Kütüphane ve Okuma Kültürü* (2021).

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Okur mu Yazar, Yazar mı Okur? Edebiyatçıların Okuryazarlıkları Üzerine Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek	13
Edebiyat Tarihimizde Okuma Kültürü Üzerine İlk Anket ve Yankıları Necati Tonga	21
Erken Cumhuriyet Devri Türk Romancılarının Kolektif Kütüphanesi Zeynep Zengin, Neşe Pelin Kaya	63
Tutkuyla Yazmak için Erinçle Okumak: Halikarnas Balıkcısı'nın Okumaya Yaklaşımı ve Okudukları Mehmet Ali Akkaya	95
Kitaplarla Doğmuş ve Yaşamış Bir Muharrir: Peyami Safa Seda Gül Kartal	119
Tanpınar Nasıl Tanpınar Oldu? Kaynakları Üzerine Bir Deneme Abdullah Uçman	163
Melih Cevdet Anday'ın Okuma Atlası Hale Eren (Estekanchi)	181
O Şimdi Kitaplarda: Bir Okur Olarak Necatigil Yılmaz Daşcıoğlu	203

Kitap ve Kalemın Refakatinde Bir Ömür: Okuma Kültürü Bağlamında Tarık Buğra Ebru Burcu Yılmaz	213
Yatağından Taşan İrmak: Yaşar Kemal'in Edebi Kaynakları Şener Şükrü Yiğitler	247
Adalet Ağaoğlu'nun Kişisel Tarih Anlatısında "Okunanlar": <i>Damla Damla Günler</i> Deniz Aktan Küçük	285
İlhamı Çağırın Okumalar: Sezai Karakoç'ta Okuma Kültürü Yunus Emre Özsaray	307
Cahit Zarifoğlu'nun Bir Okur Olarak Portresi Âlim Kahraman	341
Oğuz Atay'da Okuma ve Yazma Hâlleri Necip Tosun	351
Dizin	391
Yazar, Şair ve Çevirmen Adı Dizini	393
Eser Adı Dizini	405
Kahraman Adı Dizini	418
Yer Adı Dizini	420
Sürelî Yayınlar Dizini	422

*Edebiyatımızın ve okuma kültürümüzün var oluşunda
büyük payı bulunan Türk okuruna...*

*“Yalnız okuyucu olmayı ne kadar isterdim.
Edebiyatın zevkini onlar çıkarıyorlar.”*

A. H. Tanpınar

ÖNSÖZ

2021 yılında okuma kültürü üzerine hazırladığım iki editoryal kitabın¹ ardından, ertelediğim telif kitaplarıma odaklanmak ve edisyon çalışmalarına ara vermek niyetindeydim. Ancak ulusal literatürde okuma kültürüne ilişkin boşluğu dolduran bu iki kitabın büyük ilgi görmesi, bu konuda yeni kitap beklentisine dair dönüşler ve önceki çalışmalarda bir kısmı tamamlanan yapbozun eksik parçalarını yerleştirme arzusu, elinizdeki çalışmanın ortaya çıkmasını sağladı.

Okuma kültürü çalışmalarının ilgiyle karşılanması bana umut veriyor. 2003 yılında kitabın, kütüphanenin ve okumanın hak ettiği değeri bulamamasına içerlenen bir Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencisiyken kendime verdiğim sözlerin yavaş yavaş karşılığını bulduğunu gördüğüme seviniyorum. O günlerde gönlüme düşen ve yirmi bir yıldır büyüyen, okuma kültürü çalışmalarına katkı sağlama hayallerimin, gününü bekleyen projelerin, memleketin geleceğine dair ümitlerin varlığı daha bir anlam kazanıyor. Mütevazı gayretlerin sonuç getirebileceğine olan inancım güçleniyor. Görüyorum ki bir gün mutlaka bugünkünden daha iyi kütüphanelerimiz, daha çok okuyan bir toplumumuz, hoşgörünün, düşünce özgürlüğünün ve elbette bilimin daha da güçlendiği, değer gördüğü, yükseldiği bir Tür-

1. *Okuma Kültürü ve Kütüphaneler*, (2021). İstanbul, Hiperkitap; *Türk Edebiyatında Kitap, Kütüphane ve Okuma Kültürü*, (2021). Ankara, Hece Yayınları.

kiye'miz olacak. O gün bizler de çorbada tuzumuz var, diye sevineceğiz.

Elinizdeki kitap böyle bir amaç için hazırlandı. Entelektüel ve bilimsel merakların yanında, Türkiye'nin okuma kültürü hareketine bir ivme kazandırma umudu ile filizlendi. Her yaşa hitap eden etkinlikleriyle halk kütüphaneleri; çocuklara bilimsel araştırmayı ve kaynakları etkin kullanmayı öğretecek kütüphanecileriyle eğitim sisteminin lokomotifini olacak okul kütüphaneleri ve bilimsel üretimin artırılmasında kurumlarının kalbi olan üniversite kütüphanelerinin sahadaki emeklerine akademiden bir katkı sunmak üzere vücut buldu.

Bu çalışma hem edebiyata hem de okuma kültürüne gönül vermiş akademisyen ve araştırmacıların, Türk edebiyatının usta kalemlerinin kişisel okuma kültürlerini araştırıp yazması ile meydana geldi. Okuma kültürü kavramını tekrar tekrar gündeme getirerek literatürde ve zihinlerde yer etmesini sağlama çabamıza her biri birbirinden özel yazılar kaleme alarak katkı sunan kıymetli yazarlara içten şükranlarımı sunarım.

Kitabın şekillenmesinde görüşlerinden faydalandığım kıymetli hocam Muhammed Fatih Andi'ya, değerli kardeşim Halil Solak'a, yayım sürecinde desteklerini gördüğüm sevgili dostlarım Hilal-Abdülhalik Çimen'e ve biricik aileme teşekkür ederim. Son olarak, kitabın basımını üstlenen Yayın Danışmanı Ekrem Demirli ile Editör Ömer Uzunağaç beyefendilerin şahsında tüm VakıfBank Kültür Yayınları ekibine teşekkür ederim.

Mehlika Karagözoğlu Aslıyüksek
Temmuz 2024, İstanbul

OKUR MU YAZAR, YAZAR MI OKUR? EDEBİYATÇILARIN OKURYAZARLIKLARI ÜZERİNE

MEHLİKA KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK¹

Yazma ile okuma arasındaki ilişki oldukça karmaşıktır. Çok okuyanların bir zaman sonra kendilerini yazmaktan alamadıkları; yazarlarınsa yeni üretimler için okumaya mecbur oldukları, genelgeçer bir ifade gibi söylenebilse de acaba hakikat böyle midir? Bu mantıkla hareket edersek, çok okuyup tek satır kaleme alamayanları nereye koymak icap eder? Keza her iyi yazarın çok okuduğuna dair bir iddiada bulunmak ne kadar doğru olabilir?

Böyle bir denklemde, yeteneği, esinlenmeyi, fikri, zekayı, yaratıcılığı, metodolojiyi nasıl bir düzleme yerleştirebiliriz? Öte yandan, bir okuma birikimi olmaksızın, salt bunlar ile kitleler tarafından okunan iyi bir yazar olmak nasıl mümkün olabilir?

Bu soruların birbirini çürüten cevapları bir yana, zihinlerde kalıcı izler bırakan zirve kalemlerin az ya da çok ne okuduklarını bilmenin, onları “onlar” yapan yolları görüp tanıyabilmenin, her tutkulu okur için tatlı bir merak olduğu da bir gerçektir.

“Yazmayı bilmek için okumayı bilmeli, okumayı bilmek içinse yaşamayı” diyen Guy Debord’a kulak verirse, yazılanların; okunanların ve yaşananların bir bütünü olduğunu, salt okuduklarımızla değil, olumlu ve olumsuz, hoş ve nahoş, yaşadığımız her şeyle, yazarak inşa ettiğimiz binanın harcını kardiğimizi söyleye-

1. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, İstanbul/Türkiye.

biliriz. Bununla birlikte, bir başka insanın yaşamına, şartlarına, anılarına sonradan dahil olmamız yahut onları tecrübe etmemiz mümkün olamaz. Ancak okuduklarını okuyarak onun hissettiklerine bir nebze de olsa yaklaşabiliriz.

Türk edebiyatını var eden yazar ve şairlerin kişisel okuma kültürlerini ele alma fikri; dönemler, türler, mecralar, isimler ve eserler üzerinden okuma kültürü incelemeleri yaptığımız bir önceki kitabımızdan² bir adım ötede, daha spesifik bir çalışma yapma ihtiyacı ile doğdu. Eserler kaleme alıp bu eserlerde kitaptan, kütüphaneden, okumadan söz eden yahut kahramanlarını sözleri ve eylemleri ile konuşturan kalem sahipleri, acaba kendileri ne okumuştular? Okuma tercihleri, okuyuş biçimleri, okumaya dair kültürleri nasıldı? Eserlerinde görülen okuma kültürü ile kişisel okuma kültürleri benzer miydi?

Bu merak ile çıktığımız yolda, soruları geliştirip derinleştirdik:

- Türk edebiyatına katkılar sunmuş yazar ve şairlerin kendilerine has dünyalarında kitabın ve okumanın nasıl bir yeri vardır?
- Kimleri okuyup etkilenmişler, kimleri örnek almışlar, kimlerden esinlenmişlerdir?
- Akımlara, ekollere, isimlere yaklaşımları, okuma tercihleri, okuma biçimleri zaman içinde nasıl şekillenmiştir?
- Kütüphane ve kütüphaneciliğe ilişkin tutumları nasıldır?

Bu sorulara cevaplar ararken;

2. *Türk Edebiyatında Kitap, Kütüphane ve Okuma Kültürü*, (2021). Ankara, Hece Yayınları.

- Okuma kültürü literatürüne edebiyat temelli bir katkı sunmak,
- Milli okuma kültürü tarihimiz hakkında birikim oluşturmaya başlamak,
- Edebiyat araştırmaları literatüründe okuma kültürü çalışmalarına yer açmak,
- Okuma kültürü konusunu bilimsel olarak gündemde tutarak Türkiye'nin okuma kültürü kazanım sürecini hızlandırmak için de adımlar atma gayretine girmiş olduk.

Elinizdeki kitapta, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın önde gelen kalemlerinin okuma kültürünü inceleyen on üç değerli yazı bulunuyor. Erken Cumhuriyet Dönemi edebiyatçılarını topluca ele alan ilk iki yazı hariç tüm yazılar, incelenen isimlerin doğum yıllarına göre kronolojik olarak sıralandı. Her biri özgün verilere dayanan bu çalışmalar, titiz dikkatler sonucu tespit edilmiş ince detayları, birbirinden keyifli üsluplar ile ortaya koyuyor ve her yeni okumada, düşündüren ve gülümseten farklı noktalar içeriyor.

Erken Cumhuriyet Dönemi edebiyatçıları ile kültür insanlarının okuma kültürlerini bir gazete anketine verdikleri cevapları kaynak göstererek tespit eden Necati Tonga'nın yazısında, en heyecan verici noktalardan biri, ankete cevap veren isimlerin ülkenin okuma alışkanlığı sorununa çözüm olarak kütüphaneleri göstermeleri oldu. Okullarda verilen eğitimin ve okul kitaplarının toplumun ihtiyacı olan kültürü oluşturmak için yeterli olmadığını, halk kütüphanelerinin, çocuk kütüphanelerinin, seyyar (gezici) kütüphanelerin ve bir milli kütüphanenin kurulması gerektiği-

nin farklı kişilerce ifade edildiği anketin yayımlanma yılının 1930 olması dikkat çekici.

Zeynep Zengin ve Neşe Pelin Kaya, Cumhuriyet Dönemi Modern Türk Edebiyatı'nın öncülerinin okuma kültürlerini, eserlerinde anılan yazar ve kitaplardan hareketle inceleyerek dönemselsel bir okuma haritası çıkardılar. Bu yazı, dijital insanî bilimlerin imkân ve fırsatlarının edebiyat araştırmalarında daha çok kullanılması gerektiğini düşündürüyor.

Mehmet Ali Akkaya, Halikarnas Balıkcısı'nın çok okuduğu için kütüphaneyi kullanmaktan men edildiği Robert Kolej yıllarından başlayarak yazarın Anadolu gibi zengin okuma geçmişini ortaya koyuyor. Okuduklarımız, Oxford'daki üniversite yıllarında öğrendiklerini unutmak için özel bir gayrete giren yazarın gözünden "değerli" bilginin ne olduğunu sorguluyor.

Seda Gül Kartal, okumayı "hususî bir yaşam tarzı haline getiren hakikî bir entelektüel" olan Peyami Safa'nın okuma kültürünü, yazarın fıkra, makale ve fikir eserleri üzerinden inceliyor. "Düzenli bir öğrenim görememenin eksikliğini küçük yaştan itibaren yoğun bir okuma faaliyeti ile tamamlamaya çalışan" yazarın Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın *Çocuk ve Allah* adlı şiir kitabını büyük seyahatlerinde bile yanından ayırmadan taşıdığını öğreniyoruz.

Abdullah Uçman, "hayatı boyunca devam eden bitip tükenmez bir öğrenme arzusuyla okuduğunu" bildiğimiz Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kaynaklarını günlük, mektup, ders notları ve anılar ışığında ele alıyor. Uçman, bu yazısı ile "bir masalı olan adam"ın varlık aynasına koşup bakmamıza kapı aralıyor.

Melih Cevdet Anday'ın okuma birikimini dönemler ve türler ekseninde ele alan Hale Eren, yazarın doğudan batıya uzanan geniş okuma atlasının kendi şiirini kurma gayesine dayanan bilinçli bir okuma olduğunu vurguluyor.